

карт пам'яток історії та культури. СКУЗ побудована згідно з правилами проектування систем картографічних знаків. Виходячи з того, що карти-реконструкції завжди мають елементи гіпотетичності, знаки спроектовані таким чином, щоб відбивати ступінь достовірності зображення відповідних об'єктів за двома позиціями: 1) відомий або невідомий об'єкт як матеріальна (архітектурна, археологічна) пам'ятка; 2) точний або приблизно локалізований об'єкт. Крім того, за допомогою додаткових позначок вказується чи згадується об'єкт у письмових джерелах. Можливість застосування СКУЗ перевіряється за допомогою складання карт Києва та Чуфут-Кале - міст, які репрезентують різні культури і відповідно мають різні набори об'єктів.

Пропонована система може бути використана при створенні історичних карт і атласів (зокрема освітянських), комплексів наочних засобів для викладання історичних дисциплін тощо.

ВІДОМОСТІ ПРО ЄВРЕЙСЬКУ ГРОМАДУ КИЄВА ЗА ДОКУМЕНТОМ X СТОЛІТТЯ

Д. Вортман (кафедра політології НаУКМА),
І. Туров (Міжнародний Соломонів університет)

Наші знання про євреїв Київської Русі дуже обмежені й базуються на кількох випадкових згадках у письмових джерелах. Тому унікальним є документ X ст., що отримав назву "Київський лист". Він був знайдений 1962 р. серед манускриптів, які колись зберігалися при каїрській синагозі, і являє собою послання від євреїв Києва до інших громад (написане гебрайською мовою з припискою, зробленою тюркськими рунами) з проханням про грошову допомогу. Аналіз документа дозволяє зробити такі висновки про євреїв Києва X ст.

Київські євреї сповідували равиністичний юдаїзм. Кількість дорослих чоловіків (які поставили свої підписи під листом) була такою, що забезпечувала міньян (колективне богослужіння) і тим самим повноцінний кагал - етнічно-конфесійну громаду. Керівництво громадою було колегіальним, оскільки лист написаний від імені її членів, а не старійшини. Не викликає сумнівів,

що корені громади пов'язані з Хозарським каганатом, але залишається нез'ясованим етнічне походження її членів (євреї або хозари-юдеї) та мова, якою вони користувалися у побуті (тюркська або слов'янська).

Громада складалася з людей, які жили у місті постійно (оскільки користувалися кредитом і змогли звільнити свого товариша через рік після його ув'язнення). Головним заняттям київських євреїв була, очевидно, торгівля (а не ремесло і не фінансові операції). Існувала практика кредитування єврейських купців неєвреями (на жаль, невідомо, хто були "гої", які згадуються у листі, - слов'яни, варяги, мусульмани?).

Громада виступала як суб'єкт правових стосунків. Її правовий статус не передбачав (на відміну од ситуації в деяких інших містах та країнах) у разі конфлікту з оточенням третейський суд (про це свідчить описаний у листі прецедент: боржник-член громади був ув'язнений кредиторами-неєвреями). Те, що громада не апелювала до влади (у листі немає навіть згадки про неї), свідчить про відсутність особливих стосунків з владою і правового захисту з боку останньої.

Те, що лист з Києва потрапив до Каїра, свідчить про зв'язки з іншими громадами, які утворювали спільноту в мусульманських країнах. У той же час виглядає дивним відсутність у документі згадки про реальні владні інституції, які у той час керували єврейськими громадами Близького Сходу. Цікавим є факт знайомства автора документа (який починається віршованим зверненням до Господа) із взірцями середньовічної єврейської поезії.